

KÖZLEMÉNYEK

Egy valóságos népmesei hős – „gyepesi” Kun Béla huszárszázados

SASHALMI ISTVÁN

A KISFIÚK NAGYON SZERETIK A MESÉKET, MONDÁKAT, mert szeretnek azonosulni ezek hőseivel. Ez azért is könnyű a számukra, mivel a hősök kezdetben alkalmatlannak látszanak a feladat végrehajtására. Később kiderül azonban, olyan rejtett adottságokkal, erővel rendelkeznek, amelyek segítségével képesek leküzdeni a megoldhatatlannak látszó akadályt is. Egy olyan egykori kisfiúval szeretném megismertetni az olvasót, akinek mesehallgatóból sikerült valós népmesei hőssé válnia: „gyepesi” Kun Béla huszárszázadosal.

A „gyepesi” előnevet azért használjuk – elsősorban a városi, a megyei helytörténetészek között –, hogy elkerüljük a félreértéseket, összetéveszthetőséget a Tanácsköztársaság népbiztosával. Már ezt is tekinthetnénk meseelemnek, vagy inkább az élet fanyar a humorának. A szabadságharc elfeledett hőse, aki minden tekintetben maga a MAGYAR HUSZÁR, ugyanazt a nevet viselte, mint a Tanácsköztársaság negatív megítélésű emblematikus figurája. Hősünk a születés jogán kapta a Kun Béla nevet, míg a vele névrokonságba került, halála után 12 évvel született Khon Béla esetében ez egy 1916. évben felvett név. Gajdács Pál evangélikus lelkész, aki „gyepesi” Kun Béla történetét dolgozta fel, ezért kénytelen a műve címét megváltoztatni. Az eredeti cím 1910-ben még Kun Béla és az elfeledett hősök, 1922-ben már – a kötet megjelenésekor – „*A moóri huszárkapitány és az elfeledett hősök.*” (Költői elbeszélés 15 énekben).

A mese története úgy kezdődik, hogy megismerjük a mese hőst, aki keresi önmagát és eközben fejleszti képességeit, barátokra, társakra lel, akik segítik a nagy feladat leküzdése során. A mi hősünkre 1848. december 30-án Móránál várt a feladat, példát adni bátorságból, hazaszeretetből.

A legkisebb fiú

„Gyepesi” Kun Béla
huszárszázados¹

„Gyepesi” Kun Béla személyével kapcsolatban valamennyi forrás egyöntetűen tényként közli, hogy Kun Géza honvéd alezredes, a 70. „Veszprémi” honvéddzászlóalj parancsnokának öccse. Valójában azonban unokaöccse, így édesapja sem Kun László, hanem annak testvéröccse Kun József, Veszprém vármegye alispánja. Édesanyja Wildburg Klementina, korának híres szépsége, aki még templomi Madonna képhez is modellt állt.

Érdekes, hogy pontos születési dátumát nem ismerjük. Két év jöhet szóba 1828. és 1829. Az 1829. év azért elfogadható, mivel a szülőknek ekkor nem született másik gyermeke. Több dokumentum, azonban 1828-at jelöli meg születési dátumként.² Az 1828-as év azonban „foglalt”, ekkor született „gyepesi” Kun Béla nővére, Kun Gizella Leopoldina Mária. Mivel a hölgy születési dátuma 1828. augusztus 15., ezért biológiailag csak úgy lehetséges az 1828-as születési dátum, ha ők ketten ikertestvérek. „Gyepesi” Kun Béla születési dátuma ebben az esetben tehát 1828. augusztus 15. Ez azonban nem tény, csupán következtetés. A szabadságharc kezdetén családjának legfiatalabb fegyverforgatásra képes tagja. Ekkor ő a legkisebb fiú.

A feladat elvégzése iránti elkötelezettség oka

Családja elkötelezett a haza védelmének ügyéhez. A XVII. században Veszprém végvárként védte a Magyar Királyság határát. Itt szolgált huszár hadnagyként Kun

¹ „Gyepesi” Kun Bélát ábrázoló vizitkártya kép készítésének időpontja 1861. A fotó az olaszországi magyar légió egyenruhájában ábrázolja. Mint minden huszár, sokat ad az előnyös megjelenésre. A sapkáját úgy viseli, hogy fejsebei ne legyenek láthatóak. A fényképezéshez úgy áll be, hogy három csonkolt ujját nehezen lehessen észrevenni.

² Az 1. Császár huszárezred kitüntetettjeinek származási és szolgálati leírása, 1849. június 3. Nagy-Valkáz (Valkazowcze, Bars vármegyei szlovák-magyar falu, a Zsitva mellett. A felterjesztés időpontjában itt állomásozik az ezred törzse), valamint a 17. gyalogezredhez történt sorozáshoz készült anyakönyvi kivonat 1849. augusztus 27.

János, hősünk egyik felmenője. A Napóleoni háborúra Veszprém és Fejér vármegye által kiállított inszurgens huszárezred két századának parancsnoki tisztét „gyepesi” Kun Béla nagyapjának két testvére töltötte be. Nagyapja Veszprém vármegye védelmét szervezte, édesapja Kun József két testvérével közhuszárként az ezredben szolgált. Nem meglepő, hogy a katonai pályát választja. 1845. január 7-én kadét lett az 1. Császár huszárezred kötelékében. Veszprém vármegye 1849. augusztus 15-én Komárom várába küld egy 600 főt számláló újonc egységet. Közöttük találjuk Kun Sándort hősünk legfiatalabb nagybátyját, Veszprém város aljegyzőjét és Kun Albertet, Kun Géza alezredes 16 éves fiát. Mindketten az újonnan alakuló 202-es honvéd zászlóaljhoz kerülnek. Ilyen módon négyen fogtak fegyvert a Haza védelmében a családból a szabadságharc idején. Az 1. Császár huszárezred 1848 tavaszán a Magyar Királyság területén állomásozik, a Bánáti-bánsági harcok során kerül bevetésre. A már eddig is kiváló parancsnoki képességekről és harci szellemről tanúságot tevő „gyepesi” Kun Bélát november közepén (november elsejei hatállyal) előljárói javaslatra hadnaggyá léptetik elő.

A táltos ló

A korabeli huszárló kistermetű, 135-140 centiméteres bottal mért marmagasságú, nagyjából 300 kilogramm súlyú lovacska. A lovakra vonatkozóan elmondható, hogy a terhelhetőségük testsúlyuk 20%-val egyezik meg. A méretekből következik, hogy maga a huszár sem lehetett magas, nehéz legény, hiszen a ló különben nem bírta volna el a bevetések teljesítése során. Az adatok figyelembe vételével úgy számolhatunk, hogy a huszár és felszerelésének együttes súlya 60 kiló körül lehetet.

„Gyepesi” Kun Béla lovának nevét nem ismerjük, csak a színét, ami szürke. A szürke szín azonban furcsa elnevezés, hiszen a lovászok előszeretettel nevezik a fehér színűt is szürkének. Ráadásul a szürke – fehér – szín nem kívánatos szín, mivel könnyen felfedezhetővé teszi a csapatot. Ezért a szürke színű lovak számát szabályozták. Egy alegységben a lovak huszada lehetett csak ilyen színű. Színe ellenére valószínűleg azért esett erre a lóra hősünk választása, mert kitűnő képességekkel rendelkezett és kettőjük közt remek lehetett az összhang. Az volt az elvárás: nehéz legyen megmondani, hol végződik a ló és hol kezdődik a huszár. Legyenek összenőve, akár a görög regék kentaurjai.

A szürke szín akár mondai elem is lehetne, hiszen a mesékben, mondákban, de még a modern westernekben is a jó erő birtokában lévő hős lova világos színű, gyakran fehér, míg a sötét erő birtokosa sötét színű nagy erős lovon ül. Ilyen módon, mint népmesei elem is érdekes lenne, de most ez maga a valóság. Az eseményről fennmaradt ábrázolásokon az osztrák rajzoló a rézkarc, az osztrák festő a festmény esetében szürke (fehér) lovat ad az osztrák tisztre támadó huszár alá. Ennek csak

akkor van értelme, ha a kép szemtanú elbeszélése alapján készült, aki látta az eseményeket.

A hős nehéz helyzetbe kerül

A legenda szerint Perczelnek még fiatalkorában egy cigányasszony megjósolta, híres hadvezér lesz, de óvakodnia kell a saját nevétől. Perczel állítólag a jóslatot komolyan vette. Ha ez igaz, mégis, mi volt az ok, ami arra készítette, hogy 1848. december 30-án felvegye a küzdelmet Jellačić csapataival Móránál? Több magyarázat is létezik, sokak szerint mégis a legsúlyosabb ok ez a levél:

„Pest, decz. 29-én, délben 1 órakor, 1848.

Édes Móriczom!

Időnyerés végett nem irok külön; hanem küldöm azt, amit Görgeinek irtam, párbán. Csak egység és egyesség az istenért! A haza veszélyben van. Az örökös retiráda lehangolta a sereg szellemét, – egy támadásnak, egy győzelemnek kell okvetlenül történni, még az eldöntő csata előtt.

Szekulicsot magadnál tartod? Vagy küld Pestre, ha ideküldöd: úgy két nap alatt felszereljük, s innét megyen előre, mint rezerva, s kivüle még vagy öt zászlóalj, azon 3,500 emberen kívül, mit holnap Bicskére küldök.

Valami győzedelmecskét édes Móriczom! Különben az örökös retiráda lever minden bátorságot a nemzetben.

Isten áldjon meg!

Hived:

*Kossuth Lajos*³

Elfogadott nézet, hogy Kossuth Perczel hiúságára épített levelével. Egy olyan embert biztat a harc elfogadására, akinek a haza ügye iránti elkötelezettsége kétségbevonhatatlan, ugyanakkor bizonyítási kényszerben szenved, és nyílt versengésben áll parancsnoktársával, Görgei Artúrral. Valójában Perczel már a levél megérkezése előtt döntött és ebben Szekulits István alezredesnek a hadtesthez tartozó 3. hadosztály parancsnokának jelentése játszhatott fontos szerepet. A 3. hadosztály a 44. „Vasi”, 45. „Vasi”, 56. „Zalai”, 60. „Somogyi”, 61. „Somogyi” részben felfegyverzett és felszerelt zászlóaljból állt. Ez a tartalék hadosztály december 28-án Perczel parancsa alapján Sümegről Veszprémbe indult. Szekulits felderítése jelzi, az osztrák csapatok veszedelmesen gyorsan nyomulnak előre. A tartalék hadosztály parancsnokának jelentésében felhívja a hadtestparancsnok figyelmét az egység nehéz helyzetére:

³ GRACZA 1894. III. 270.

„[...] ha az ellenség Mórnál fent nem tartatik [...] az ellenséggel egy órában érkezend Fehérvárra”.

László Károly tüzér korabeli naplóbejegyzése is ezt a verziót erősíti meg:

„Dec. 29-én Sárkányon keresztül Móra mentünk. Perczel Mór tábornok úrnak ebéd felett jó kedve volt s elhatározta, hogy másnap reggel 9 órakor a serege a városon felül kiáll, 2 óra hosszát az ellent várja, ha eljön megütközünk, ha nem, Fejérvárra vonulunk. Minden katonának fejénként, ha csata lesz 2 Pftot ígért áldomásra.”⁴

1848. október 3-án V. Ferdinánd magyar király uralkodói rendeletével feloszlatta a magyar országgyűlést, Magyarországot ostromállapot alá helyezte, Josip Jellačićot katonai és polgári teljhatalmú megbízottnak nevezte ki. Felszólította valamennyi volt császári tisztet és alakulatot, térjenek vissza az osztrák császár hűségére. Amennyiben a felszólításnak nem tesznek eleget, minősítése fegyveres lázadás, ami akár már büntethető halálos ítélettel is.

Ottinger Ferenc vezérőrnagy Jellačić lovasságának parancsnoka, mint a 1. Császár huszárezred egykori ezredese személyesen szólítja fel az ezred tisztikarát és személyi állományát a császár hűségére történő visszatérésre. A Veszprémen 1848. december 11-én átvonult 1. Császár huszárezred alezredesi osztálya még 270 főt – körmendi harcrend szerint 250 fő – számlált, a móri ütközetre azonban már csak 190-en – Fel-dunai hadtest, december 29-i harcrend – sorakoznak fel. Tehát nemcsak a tisztek, de a legénységi állomány egy része is, közel 80 fő, átment a császári oldalra. Ez az állapot elbizonytalanítja a legénységi állományt, és kétségbeesett lépésre sarkalja a megmaradó tiszteket.

Párbaj Dávid napján Mórnál

Így kerül sor 1848. december 30-án „gyepesi” Kun Béla hadnagy első párbajára. Ellenfele gróf Rudolf Schaffgotsch százados, a 6. Walmoden vértess ezred ezredesi osztályának századparancsnoka. Meglepő tény, ugyanakkor mesészerű elem, hogy erre a párbajra pont a filiszteus óriás ellen párbajt vívó bibliai Dávid király napján került sor. Meglepőbb, hogy van Dávidja és Góliátja is a történetnek.

Dávid: „gyepesi” Kun Béla hadnagy, a fennmaradt fényképei, a róla készült leírások alapján 155-160 cm magas, vékony, szíjas, széles vállú. Lová kistermetű, világos színű.

---

⁴ LÁSZLÓ 1851. I. 21.

Góliát: gróf Rudolf Schaffgotsch százados, 180 cm-nél magasabb, erős testalkatú. Lová jól megtermett sötét színű.

Két korabeli forrást szeretnék itt megemlíteni sajnos egyik sem túl bőbeszédű az eseménnyel kapcsolatban:

Az 1. Császár huszárezred kitüntetettjeinek származási és szolgálati leírása, 1849. június 3. Nagy-Valkáz, „gyepesi” Kun Bélára vonatkozóan az alábbiakat tartalmazza (aláíró Sebő Alajos alezredes, megbízott ezredparancsnok):

„Moornál az ellenséges kapitányt levágta s halálos sebeket kapva foglyul esett s ápril utolján kiszabadulván visszatért az ezredhez”

1860-ban „gyepesi” Kun Béla így emlékszik vissza az eseményekre:

„Én huszárainkat cserbenhagyva egyedül vágtam be egy Ezred Magába és 17 sebekkel tetézve a csatatéren maradtam. Scheiterről nem hallottam fogságom alatt semmit, midőn azonban Buda ostrománál vissza szöktem Buda vára alatt táborozó pajtásaimmal találkoztam töllök hallám hogy számtalan tiszt s köztük Scheiter is által ment az ellenséghez. Gondolhatni mennyi tiszt hiányzott, midőn Buda vár alatt már a századosok rangjába estem s mint ilyen meg is erősítetvén egyúttal a magyar érdemjellel is feldíszítettem a Móri csatábani határozott magaviseletemért.”

Mi történhetett valójában?

Az 1. Császár huszárezred alezredesi osztályának huszárjai fegyelmezett rendben, de fejben teljesen összezavarodva várják az összecsapást. Tapasztalt tisztjeik egy kivétellel otthagyták őket, és valószínűleg már jelentkeztek is Ottinger Ferenc vezérőrnagynál, aki most a velük szemben felfejlődő nehézlovas dandárt irányítja. Az öreg huszárok egy része is követte a tisztek példáját, hiszen két hete, Veszprémen átvonulva még 270-en voltak, most pedig még a 190 főhöz is hibázik néhány legény. Csak Wepler Ágoston százados tapasztalt tiszt. Frank Károly és Kun Béla, a két hadnagy, csak alig két hónapja lett kadétból tisztté.

Tagadhatatlan, bátor legény mind, de két vértés ezred ellen nem sokat ér a bátorság, óriási a túlerő. Ráadásul a birodalom legjobb lovassági parancsnoka irányítja őket. A huszárok ezt tudják, hiszen korábbi parancsnokukról van szó. Ha a lovasokon nem is lehet látni, de a lovakon érződik a feszültség. Idegesen topognak, nyérítenek, zavartan rázzák sörényüket. „Gyepesi” Kun Béla szürkéje a ritka kivételek közé tartozik, közömbös nyugalommal szemléli a körülötte zajló eseményeket. Elmúlt öt éves, amikor Bélához került, azóta négy év telt el. Mára megtanult mindent, amit egy huszárlónak tudni illik. Fiatal gazdája úgy dönt, harcra tüzezi huszá-

rait. A várt siker elmarad. A legények húzódoznak. Az Ottinger által alkalmazott – ma lélektani hadviselésnek neveznénk – stratégia meghozta az eredményét. A példamutatásnál semmi sem hathatósabb eszköz. Kun szürkéjét nekifordítja a komótos, vértés tempóban közeledő ércfalnak. Magányosan indul rohamra.

Wepler, aki hasonlóan hadnagyához harcra buzdítja huszárait, a szeme sarkából szürke villanást lát. Meglepetten észleli, mit tesz a védence. Első gondolata: „Megőrült ez a kölyök!” A következő pillanatban combjával megszorítja lova oldalát, és utána iramodik. Hiába próbálja kiáltásával megállítani, a hadnagy nem reagál. Nem csökken, egyre nő köztük a távolság. Kun már jó száz lépéssel előtte jár, pedig a

gróf Rudolf Schaffgotsch százados halála a móri csatában. Kőnyomat ismeretlen osztrák szerző műve.⁵ Forrás: Ezernyolcszáznegyvennyolc – Az 1848/49-iki Magyar Szabadságharcz Története Képekben. Szerk.: Jókai Mór, Bródy Sándor; Rákosi Viktor. Budapest, Révai testvérek. 1898. 141.

⁵ Az összecsapásról készült ábrázolás a leirtakkal szinkronban van. A rajrohamvonalban támadó vértések előtt néhány lóhosszal látjuk a parancsnokot. A rátámadó huszártiszt egyedül van, lova színe világos (fehér vagy szürke).

kapitány a lovát sebes vágatába ugrasztotta. A hadnagy már csak a célt látja maga előtt, a támadó ércfalat vezető parancsnokot. A vértés tiszt alakja egyre nő, közelebről már valóságos óriás. Megdőbbent arcvonásai is jól kivehetőek. Még néhány ugrás, már előtte is van. Kun megemelkedik a nyeregben és vág.

Wepler látja a huszárkentaur eltörpülő alakját a hatalmas lovag előtt. Mintha a Biblia ősi legendája, Dávid és Góliát küzdelme elevenedne meg, kitudja hányadszor, újra. Az apró legény vágása ellenfele sisakjára súlyt. A sisak és koponya érett dinyneként hasad ketté. Ugyanekkor a kis szürke csődör a vértés ló nyakába mar. A néhány ezredmásodpercet késő vértés tiszt vágása elcsúszik a huszárarcán, Kun csak megszédül. Ekkor azonban tucatnyi vértés veszi körül, és vágják, ahol érik parancsnokuk halála miatt érzett elkeseredett dühükben. Wepler robban közéjük, majd néhány másodperc késéssel érkezik Frank hadnagy. De nincsenek egyedül, sorban érkeznek a legények. Verekszik mind, mint az ördög. Felbőszülve vesznek elégtételt hadnagyuk lemészárlásáért. Frank hadnagy egyedül két vértessel végez.

Az ellenfelek azonban nem akarnak fogyni, sőt egyre nő a számuk, újabb és újabb vértés szakaszok érkeznek a küzdelembe Lafferte százados és Friedrich Yates főhadnagy vezetésével. Mind több huszár hagyja ott a küzdőteret. Már csak alig néhányan vannak, Frank Károly hadnagy több sebtől vérezve esik fogságba. Weplert sebesülten, néhány legénye menekíti ki a küzdelemből. A másik oldalon is súlyosak a veszteségek. A Kun hadnagy által levágott gróf Rudolf Schaffgotsch százados, századparancsnok mellett esik egy tucatnyi vértés. Súlyosan sebesül Lafferte százados – tizennégy vágást kap, amibe később belehal –, és a huszárok legalább egy szakasznyi vértést csúnyán összekaszabolnak. Schaffgotsch százados halála miatt a századparancsnoki tisztet átvevő Yates főhadnagy is súlyosan megsebesül Tisza Lászlóval, a Miklós huszárezred főhadnagyával vívott párviadalban. Yates és Tisza állítólag egymást támogatva mentek a kötözőhelyre. Tisza László seblázában ellenfelét kérte, vigye meg menyasszonyának halálhírét és üzenetét, amelyben felmenti fogadalma alól. Szerencsére az üzenetet nem kellett átadni. A Császár huszárok tisztjeik elvesztése, harcképtelenné válása után rendezetlenül elhagyják a csatateret. Ennek következménye, hogy a három század teljesen szétszóródik. Egy szakasza így keveredett el Mezőszentgyörgyre, ahol a katonák elkeseredésükben joggal állították Eötvös édesapjának: parancsnokuk, „gyepesi” Kun Béla hadnagy elesett. Az 1. huszárezred ezredesi osztályának első százada bele sem avatkozik a küzdelembe. Ennek oka, hogy egyetlen megmaradt tisztjük, a századparancsnoki feladatot ellátó Scheiter György főhadnagy egyszerűen átlovagol az ellenséges táborba.

Perczel tábornok elkeseredetten jegyzi meg jelentésében, hogy ez a népség nem bízott tisztjeiben. Lássuk be, az 1. huszárezred estében – néhány kivételtől eltekintve – erre alapos okuk is volt. Egy komoly átszervezés és másfél hónap kellett, hogy a bizalom valamelyest helyreálljon.

A hős jutalma, a feltámadás

Az élet egy újabb meseelemet sző a történetbe: a feltámadás legendáját. Mi ezzel kapcsolatban az igazság? A történetre vonatkozóan hivatalos adat nem lelhető fel. Eötvös leírása szerint a jólelkű sváb házigazda hozta be a csatatérről „gyepesi” Kun Bélát. Az ütközet krónikáinak leírása is erre enged következtetni. Hermann Dahlen (Jellačič segédtsíztje) visszaemlékezése különösen sok támpontot szolgáltat. A Mór előtti csatatéren a harctevékenység délután egy órára befejeződött. Így is viszonylag rövid idő, alig három óra állt rendelkezésre a sebesültek összegyűjtésére. Ennek oka, hogy december 30-át mutatott ekkor a naptár, amikor is a legrövidebbek a nappalok. Délután négy órakor szürkülni kezd, öt órára beáll a sötétség.

A csatateret uraló császári csapatok természetesen elsősorban a saját sebesültjeik összegyűjtésére koncentráltak. Igaz, a legtöbben két jól behatárolható területen voltak találhatóak. A gyalogság részéről az erdőben, a lovasság részéről a huszár és vértés összecsapás viszonylag kis területre korlátozódott. A császári erők kevés hajlandóságot mutattak a magyar sebesültek összegyűjtésére, velük szemben részvétet is alig tanúsítottak. Sőt fenn állt annak a veszélye, hogy a területet átkutató horvát határőrök, kirablásuk után, egy halálos szuronydöféssel vesznek tőlük búcsút. Hermann Dahlen írja, hogy a kíséretében lévő négy báni huszár, amikor megtudta, hogy a területen osztrák részről már csak halottak vannak, úgy döntött a faluba menni. Nem törődnek a határozott paranccsal, ami a csatatér őrzésére utasította őket. Így nagyon is elképzelhető, hogy léteztek olyan móriak, akik a sorsára hagyott csatatéren kutattak magyar sebesültek után.

Ha valaki „gyepesi” Kun Bélát kereste, a lovassági harctér viszonylag kis területe miatt, a korán beálló sötétség ellenére meg is találta. A faluba szállítását sem akadályozták az osztrákok, hiszen a hideg és a kimerültség miatt ők is menedéket kerestek. Ha valaki mégis feltartóztatta volna a látszólag halottat szállító szekeret, minden bizonnyal tovább engedi. A súlyos sebesülteket az osztrákok a faluból nem szállították el, csak becsületszavukat kellett adni, felgyógyulásuk esetén nem fognak fegyvert ismételtelen a császár ellen. Így járt Tisza László Miklós huszárok főhadnagya, aki súlyos sebesülten esett hadifogságba, sokáig kétséges volt életben maradása is. A feltámadásra vonatkozó írásos emlékek hiánya ellenére az esemény hasonlóan játszódhatott le, mint ahogy azt Eötvös leírta.

A feltámadás csak a legnagyobb hősök, ikonikus személyek privilégiuma, de még a modern kori mesék is használják ezt a fordulatot. Gondoljunk csak a ma oly népszerű japán mesék csillagharcosaira. Ők ráadásul erejüket megduplázva kelnek új életre. Valami hasonló történik „gyepesi” Kun Bélával is. Makacsul ragaszkodik az élethez, felgyógyulása alatt megtanul balkézrel vívni, pótlandó csonka jobb kezét.

Az ütközet során a három Császár huszárszázad teljesen szétszóródik, egy szakasza (kb. 25 fő) így kerül Mezőszentgyörgyre. Itt ismét Eötvös jó szándékú tévedését tapasztalhatjuk. A huszárörmester és Eötvös édesapja közt lejátszódó párbeszéd szinte biztosan egy szépíró terméke és nem a valóság. „Gyepesi” Kun Bélát bizonyára nem kérdezte meg, mivel akkor pontosan tisztában lett volna, hogy ő az 1. Császár huszárezrednél szolgált és nem a 6. Württemberg-nél. Akkor mégis mi lehetett a tévedés oka? A válasz nagyon egyszerű, a két ezred hasonló színű egyenruhája. Ki emlékezett rosszul, Eötvös édesapja, vagy az események idején hatéves író? Nem tudjuk. A történet ezen eleme az ezred számának téves megnevezésén és a kitalált párbeszédeken túl nagyon is valóságosnak tűnik.

„Gyepesi” Kun Béla sorsát a Budai vár ostromáig pontosan nem ismerjük, saját visszaemlékezése alapján vélelmezhetjük, súlyos sebesülése ellenére 1848. december 31-től 1849. április 20-ig hadifogságban van Pesten. Ezredénél 1849. január 1-jén főhadnaggyá, 1849. május 25-én (április elsejei hatállyal) alszázadossá léptetik elő. Ettől kezdődően újra ezredével van, itt küzdi végig a szabadságharcot a fegyverletételig.

A megtorlás

Az 1. Császár huszárezred az I. honvédhadtest kötelékében 1849. augusztus 13-án Világostól nyolc kilométerre a zarándi síkon az orosz csapatok előtt leteszi a fegyvert.

Az 1. Császár huszárezredet a szabadságharcot követően, 1849 októberében újjászervezik kényszersorozott huszárokból. A megbízhatatlanná vált, felségáruló dunántúli újoncozási körzet helyett, a kényszersorozottak leváltására az alföldi területekről történt a bevonultatás. 1853 – Szeged, 1857–1860 Szeged és Arad, 1860–1882 Szolnok, 1883–1889 Szeged, Békéscsaba az Alföld keleti megyei és köztük Csongrád vármegye, a 7. hadtest területéről történt az újoncozás. Az ezredparancsnoki tisztet 1849-től Pálffy Móric gróf ezredes tölti be. 1854-től az ezredparancsnoka Hugo Ernst Joseph Schaffgotsch ezredes, (aki őrnagyi rangban 1848 szeptemberéig az ezred 2. őrnagyi osztályának parancsnoka volt), a móri párbajban „gyepesi” Kun Béla kardjától elesett Rudolf Gotthárd Schaffgotsch bátyja lesz. Az ezred másodezred-tulajdonosi címét az uralkodótól 1852-től Ottinger Ferenc báró altábornagy kapta meg jutalmul a Császári Háznak tett szolgálataiért. Jól érzékelhető osztrák részről a büntetési szándék, amivel az ezred életéből azt a másfél évet igyekeztek kitörölni.

1849. augusztus 13-án „gyepesi” Kun Béla alakulatával teszi le a fegyvert Világosnál. Két hétig vizsgálati fogságban van, lefokozzák, és mint közlegényt 1849. augusztus 27-én kényszersorozzák a 17. sorgyalogezredhez. Az osztrák

örnaggyal megesett történetre Eötvös elbeszélésén kívül más bizonyíték nincs. Mivel ez is tartalmaz olyan elemet – az ezred téves megnevezése – amely a valóságnak ellentmond, ezért úgy értékelhető, hogy ez is Eötvös képzeletének jó szándékú terméke. 1850. október 25-én rokkantként elbocsátják a császári seregből, ezt követően családjánál él Gyepesen.

A szabadságharc után idegen zászlók alatt

1851. évben Kun Géza 7 db tölgyfa padlót ad a devecseri híd felújításához. 1852 januárjában Kun Géza kérelmezi a padlók árának, a 14 pengőforintnak a kifizetését. A devecseri császári biztos kérdéssel fordul Veszprém vármegye császári megbízottjához, Kun Géza volt forradalmi alezredes komáromi kapitulánusról felvilágosítást kér. 1852. március: megérkezett a válasz Kun Géza gyepesi földbirtokos politikai magaviseletéről. A válasz pontos tartalma ismeretlen, de eredményeként 1852. június hóban az összeg kifizetésre került.

A nagybátyja utáni vizsgálat valószínűleg felháborította hősünket, ismét párbajba keveredik. Saját visszaemlékezése szerint párbajra hív egy zsandártisztet. A hatalom ezt erősen nehezményezte, így „gyepesi” Kun Béla kénytelen egy évet Pesten az Újépületben (fogház) eltölteni. 1853 közepén, kiszabadulását követően, vélhetően Wepler ezredes hívására, Törökországba utazik.

Weplert, aki bátorságát, parancsnoki rátermettségét folyamatosan bizonyította, a tavaszi hadjáratban nyújtott teljesítménye alapján 3. osztályú katonai érdemjellel tüntetik ki. Így indokolták kitüntetését:

„Móri csatában századját – a Komáromi ütközetben osztályát személyes elszánt-sága által bátorította”⁶

Az első komáromi csatát követően őrnagyi rangban osztályparancsnoknak helyezték át a 12. Nádor huszárezredhez. A fegyverletétel után, ekkor már honvéd alezredesként emigrál, Tevfik (Tarfur) bej néven ezredes, majd tábornok a török hadseregben. „Gyepesi” Kun Bélát ismét ő veszi a szárnyai alá.

Hősünk 1854-től 1860-ig Törökországban él, katonai szolgálatot teljesít. Életének ezen szakaszáról lényegében nem rendelkezünk információval, így azt sem tudjuk, hogy hol élt és pontosan mit is csinált. 1854 elejéről van rá vonatkozóan egy rövid híradás a Krími háborúból, ahol egy török lovasszázad parancsnokaként említik. Valószínűsíthetően Wepler mellett biztos helye van, hiszen az 1856-os emigránsok számára hirdetett amnesztia sem készleten hazatérésre. 1860-ban tudomást szerez az Itáliában zajló eseményekről, elhatározza, hogy csatlakozik Garibaldihoz. Itt

---

⁶ MOL H 75.

kénytelen vagyok Eötvös állítását cáfolni, nem tagja a legendás ezernek, és Marshallnál még nincs Garibaldival. 1860 májusában Nino Brisco újságíró lajstromba veszi a „Milét” – Ezrek (1085 fő) – köztük azonban csak négy magyar van ekkor, Türr István ezredes, Tüköry Lajos alezredes, Goldberg Antal őrmester, Lajoski Vencel közlegény.

„Gyepesi” Kun Béla 1860 végén – Palermo bevételét követően – érkeztetett Itáliába. Az Olaszországi Magyar Légiónévjegyzéke szerint 1861. január és 1861. május 10. között 1077/326. számon közlegény az 1. tüzéruteg állományában. Saját visszaemlékezése szerint ekkor találkozott újra Scheiter Györggyel:

„...ezen idő óta nem láttam többé még Nápolyban mint huszárszázadossal találkoztam és valóban meglepetésemre Ő engem a legszívélyesebben fogadott s rögtön Figyelmének ajánlva századosi rangom elfogadására nem csekély segéd kezét mutatott.”

Éber Nándor dandártörzse. 1861 nyara. Forrás: Reé János százados hagyatékából. „Gyepesi” Kun Béla az álló sorban balról a harmadik.

1861 júniusától 1861 augusztusáig Éber Nándor dandárparancsnoki törzséhez tartozik, 1861. szeptembertől 1861 novemberéig huszárosztálynál századparancsnok. Ami ezután következett, úgy is mondhatnánk: kísért a múlt. Majdnem tizenhárom évvel az események után ismét a móri ütközet történései korbácsolják fel az indulatokat.

1861 novemberében Figyelmessy Fülöp huszáregységéhez kerül Teleky Oszkár

gróf századosi rangba és segédtiszti beosztásba. Ez több régebben szolgáló tiszt rosszallását váltja ki, mivel Teleky korábban katonai szolgálatot nem teljesített, így indokolatlannak tartják a századosi rangot. Scheiter György közöttük a vezér, hangoztatja, olyan okot tud Telekyről, amely őt alkalmatlanná teszi rangjára és beosztására. „Gyepesi” Kun Béla helyteleníti azt, hogy volt tiszttársa, aki a móri ütközet során cserbenhagyva századát átment az osztrákokhoz, Telekyt egy fiatalkori botlása miatt ellehetetlenítse. A tisztgyűlésen ezt fel is hozza, és nézetével, amivel korábban egyedül volt, most a többség támogatását megkapta. Figyelmessy a móri eset hírére Scheitert beosztásából felmentette, és a huszárosztálytól eltávolította.

*„Figyelmessi volt, akkori őrnagy rögtön felfüggeszti és dacára a felfüggesztésnek Scheiter nem adta át a parancsnokságot hanem bejött Nápolyba svadronjával zászló szemlére. Midőn magát Figyelmessinél jelenti az illy szavakkal fogadja: Mit keres Ön itt? Ön az én ezredemben egy macskát sem fog egrecírozni. Erre Scheiter panaszra megy...”*⁷

Scheiter a felmentést nem tudta elfogadni, és Türr István tábornokhoz ment panaszra. Türr meglehetősen furcsán intézte ezt a kérdést, mivel nem törődve a tisztikar álláspontjával és Figyelmessy tiltakozásával, Scheitert beosztásába vissza helyezte. Nem fogadta el a „gyepesi” Kun Béla által megnevezett tanúkat (Perczel Mór tábornok, Wepler Ágoston ezredes, Sebő Alajos alezredes, Kutassy Ignác százados, Rettegi György százados), arra kötelezte, hogy állítását olyan osztrák tisztek vallo-másai erősítsék meg, akik tudnak Scheiter árulásáról. Hősünk ekkor ismét párbajra készül, immár a harmadikra, amiről tudomásunk van.

*„Ezek után pisztoly párbaj lőn határozva, a helyszínen is állást foglalva Scheiter őrnagy egy beszédet akart hozzám tartani, én azonban röviden azt feleltem »hogy nincs hely parlamentirozni« rögtön a barrierre mentem Scheiter meg maradt helyén. Dunka százados volt a bíró. Én vártam, hogy Scheiter előre jöjjön, s egy darabig nem löttem, Dunka erre forszírozni kezdte a lövést, az engem bántott, rögtön rálövök Scheiterre s elhibázom. Midőn ez megtörtént Scheiter rög(tön) célzás után leereszti a pisztolyt megszólít lelki ismeretemre, és illy komoly percben vegyem vissza a szavamat, én tagadolag válaszoltam s követeltem jöjjön a barrierre és lőjön erre eldobta a pisztolyt és nem lőtt, azt mondván hogy ő egy olyan emberre ki őt ennyire rágalmazta nem lő. Én még kétszer követelvén a lövést vége lőn a dolognak.”*⁸

A szerencsétlen párbajt követően rendelkezési állományba kerül az Acqui tiszttelepen. 1862 tavaszán összeütközésbe kerül Mogyoródy Adolf alezredes parancsnokkal amiatt, hogy a tiszttelep több tisztje állítólag pénzt gyűjtött a fürdőtelep

---

⁷ „Gyepesi” Kun Béla visszaemlékezése.

⁸ „Gyepesi” Kun Béla visszaemlékezése.

vendégei között kellően meg nem határozott céllal (Kovács Leó százados, Perczel Rudolf és Somogyi Gyula főhadnagyok). A tiszti telep tagjainak többsége szerette volna e kétes hírbe keveredett tiszteket eltávolítani, kívánságukat – mint általuk különösen tisztelt személy – „gyepesi” Kun Béla adta elő. Mogyoródy ezzel nem értett egyet, és a küldöttet kiutasította szobájából.

A két nagytermészetű huszártiszt közt parázs szóváltás zajlik, majd ennek lezárásaként Kun százados párbajra hívta ki parancsnokát. Mogyoródy erősen helytelenítette a parancsnok és beosztott közti vita ilyen módon történő rendezését. Ezért „gyepesi” Kun Bélát carabinieriikkal – olasz táborigádák – lefogatta. A tiszti telep tagjainak többsége (52 tiszt) tiltakozott parancsnokuk intézkedése ellen, és követelte szószólójuk azonnali szabadon bocsátását. Kikötésbe helyezték, ha követelésük nem teljesül, azonnal kilépnek a légióból. Mogyoródy, mivel úgy vélte, a probléma őt túlnötte, kérte a Magyar Nemzeti Igazgatóság segítségét. A helyzet megoldása Klapka tábornokra várt, ő 1862. április 11-én érkezett meg Acquiába. Megérkezése után azonnal tiszti gyűlést hívott össze. Klapka tábornok a legjobb szándéka mellett sem tudott kompromisszumos megoldást találni, emiatt 52 tisztt, köztük „gyepesi” Kun Béla százados elhagyja a telepet. Az 1862-es osztrák kémjelentés az ügyet úgy állította be, miszerint pénzügyi szabálytalanság miatt az olasz hatóságok vizsgálatot indítottak ellene.

A hőst néha olyan személy is segíti, akiről ezt a legkevésbé feltételeznénk, származása, családi kapcsolata miatt

Hősünk ezután elhagyja a légiót, visszatér Törökországba. Itt azonban kellemetlen hír várja, pártfogója, Wepler halott, elesett a beduinokkal vívott harc során. Hadtörténetírásunk előszeretettel Wepler Ágostonként emlegeti. Ő valójában August Ludwig Wepler-ként látta meg a napvilágot 1820. január 16-án Kassel-ben, Hessen tartományban. Édesapja porosz katonacsallókból származó hadbíró, így nem meglepő, hogy a fia is a katonai pályát választja. 1833-ban tüzér iskolába kerül Hessenbe, majd 1837. január 1-jétől hadfi lesz a 12. sorjalogezredben. A huszárság mindig is magyar alakulat volt, és az előmenetelre vágyó nemesi származású katonák előszeretettel kerestek arra lehetőséget, hogy ott szolgálhassanak. Így Wepler is erre törekszik, és 1837. december 1-jétől hadnagy az 1. huszárezrednél. A huszárezredek kitűnő katonai nevelést adtak a fiatal kadétek számára, az azonban, hogy 1848 tavaszán milyen érzelmekkel viseltettek, az parancsnokuk irányultságától függött. Wepler a gondjaira bízott két kadétra, Frank Károlyra és „gyepesi” Kun Bélára úgy vigyázott, mint egy idősebb testvér. Baráti kapcsolatuk hősünkkel Wepler haláláig megmaradt.

„Így utaztak Babylonig. Itt egy lovas futár a török előőrsből (avant garde) azon jelentést hozta Omernek, hogy a lázadók nagy lovascsapatokban állanak, várva a

török katonákat. Omer könnyű szerrel vélt elbánhatni velük, ezért csak Weplert küldé ellenük egy ezred lovassággal. Ámbár a lázadókat az első áttekintés után is háromszor annyira lehetett becsülni, Wepler bátran megrohanta őket. A győzelem már-már a törökök részére hajolt, midőn egy friss csapat jó a lankadni kezdő beduinok segítségére. Még csak pár percig tartott az ütközet, mert Wepler több sebből vérezve, hősi halállal bukott a száguldó lovak közé. Omer ekkor Lórodyt küldé előre a gyalogsággal, ki a megmaradt lovasokkal egyesülve, újra fölvette a csatát. A gyalogság közeledtére az arabok és beduinok, mintha a földből bújtak volna elő, hosszú és biztosan lövő fegyvereikkel, nagy csapatokban álltak ki a sikra egy köerdő háta mögöl. Lórody csatárláncba állítja fel seregének egy részét, másikat tartalékba hagyja s dühös tüzelést szór az ellenségre. Látva, hogy a felkelők ezt keményen állják, rohamra vezényli ezredét. Végre megindult Omer pasa is a sereg harmadik részével és hat könnyű ágyúval, melyekre azelőtt éppen nem számított s egyesült erővel sikerült a lázadókat szétverni, de Lórody egy jól irányzott golyótól találva a csatatéren maradt. Omer fölkeresteté tetemét Weplerével együtt. Őszinte könnyeket hullatott fölöttük s az elismerés hangján mondá környezetének: »Ily hősi halállal halni magyarokhoz méltó volt!«⁹

Weplert, osztrák létére, mindenki magyarnak tartotta, bátor, becsületes katona volt. Mégis volt olyan a saját családjában is, aki nem rokonszenvezett vele. Anyai nagybátyja kifejezetten helytelenítette, hogy unokaöccse a honvédlovasság kötelékében küzdött. Talán nem is kell több magyarázat, elegendő, ha a nevét ismerjük a „derék” nagybácsinak: Julius Jakob von Haynau. Kell-e ennél nagyobb fricska az élettől, vagy váratlanabb népmesei fordulat? Haynau unokaöccse, mint magyar nemzeti hős, a III. osztályú vitézségi érem tulajdonosa.

Hősünk még két évet tölt Törökországban, Konstantinápolyban, majd 1864 év elején végleg hazatér. Az enyhülő magyarországi állapot miatt, már üldöztetést nem szenved el, de az osztrák titkosrendőrség megfigyelés alatt tartja. Rövid időre hivatalt kap Veszprém vármegyénél, de ez mentalitásának nem felel meg, ezért lemond, és a bakonygyepesi családi birtokon gazdálkodik. Családi állapotában változás áll be, 1865-ben megnősül, feleségül veszi Ányos Klementinát. Két gyerekük születik Kun Albertina (1865. május 20.) Kun Klementina (1867. július 4.), tudomásunk szerint egyikük sem érte meg a felnőtt kort. 1867-től a megalakuló Veszprém vármegyei honvédegylet tagja. Az újra alakuló honvédségben nem vállalt szerepet.

---

⁹ PAP JÁNOS FELJEGYZÉSEI.

Az utolsó párbaj

„Gyepesi” Kun Béla élete során többször nézett szembe a halállal, a vele vívott párbajokból eddig mindig győztesen került ki, ezt az utolsót elvesztette. 1874. április 16-án reggel 6 órakor halt meg tüdőgyulladás következtében. Veszprémben az Alsóvárosi temetőben helyezték örök nyugalomra április 17-én délután 5 órakor. Haláláról nemcsak veszprémi, Veszprém vármegyei, hanem más megyei lapok is tudósítanak.

„Veszprémben e hó 16-án hunyt el a szabadságharcz egyik derék vitéze: Kun Béla, 46 éves korában. Honvédhuzár-kapitány volt s a moóri csatában tizenöt sebet kapott, köztük három halálost s mégis kigyógyult. (Ugyanott boriták el sebekkel a szintén kiépült Tisza László képviselőt.) Kun Béla az ötvenes években az olaszországi magyar légió tisztje volt s Aspremonte-nál is, hol Garibaldit megsebesíték, vitézül küzdött százada élén. Derék, művelt, kedélyes férfi volt.”¹⁰

A család szerény anyagi lehetőségeinek megfelelően állít síremléket ennek a bátor katonának. 1892. szeptember 19-én Veszprémben is csakúgy, mint szerte az országban megemlékeztek Kossuth Lajos 90. születésnapjáról. Az ünnepségre összegyűlt jó szándékú emberek gyűjtést szerveznek „gyepesi” Kun Béla méltó síremlékére. 1892. szeptember 23-án a veszprémi újságban megjelenik Benkő István városi temetőgondnok írása. Így ismerjük a sírfeliratot, amely a két méter magas fekete gránit emlékkövet díszítette:

*„Kún Béla 1848–49-iki honvédszázados élt 45 évet,
meghalt 1874. ápril 16. Béke hamvaira!
A szabadságharcz egyik hőse emlékére emelte a hazafias kegyelet.”*

Utóirat

Sajnos a síremléke nem élte túl az idők viharát. A százados úr sírjának helyét ismerjük, miután hosszú kutatás után Földesi Ferenc ny. honvédezeres úr megtalálta, majd egy kis vörös kővel megjelölte. A veszprémi Alsóvárosi temető, ahol nyugszik, védett, de maga a sírhely nem. Mivel ő nem csatában esett el, hanem a szabadságharcot követően betegségben hunyt el, így sírhelye nem jöhetett szóba, mint hadisír. Életútja alapján ez a derék katona megérdemelné egy méltó síremléket, sírhelyének védelmét.

---

¹⁰ Békésmegyei Közlöny.

„Gyepesi” Kun Béla huszárszázados sírja az Alsóvárosi temetőben
(Fotó: Földesi F.)

IRODALMI HIVATKOZÁSOK

- ÁCS Tivadar (1958): *A genovai lázadás*. Szépirodalmi Könyvkiadó.
- BONA Gábor (1998): *A szabadságharc katonai története, Pákozdtól Világosig 1848–1849*. Szerk., Budapest.
- BONA Gábor (1984): *Kossuth Lajos kapitányai*. Budapest.
- BONA Gábor (1988): *Tábornokok és törzstisztek a szabadságharcban 1848–1849*. Bővített kiadás, Budapest.
- EÖTVÖS Károly (2009): *A nagy év apró emlékei*. Viritis Aureus, Veszprém.
- GRACZA György (1894): *Az 1848/49-iki magyar szabadságharcz története I–V*. Budapest.
- HÁRS József (2011): *1848/49 ezúttal nem úgy, ahogyan megszoktuk*. Szülőföldünk pályázat, Sopron.
- HERMANN István (1998): *Plosszer Ferenc káplán feljegyzései 1848–1849-ről a pápai Szent István Római Katolikus Plébánia historia domusában*. Jókai Mór Városi Könyvtár, Pápa.
- HERMANN Róbert (2015): *A honvédtől a honmentésig – Percel Mór téli hadjárata, 1848. december 14. – 1849. január 27*. Line Design Kft.
- HERMANN Róbert (1992): A 47. honvédszázalaj története. In.: *A szabadságharc zalai honvédei 1848–1849*. Zalaegerszeg. 115–193.
- HERMANN Róbert (1998): A nyári hadjárat (1849. június–augusztus), In.: *A szabadságharc katonai története, Pákozdtól Világosig 1848–1849*. Bona Gábor (szerk.), Budapest.
- JENEY (1986): *A portyázó, avagy a kisháború sikerrel való megvívásának mestersége korunk gényusa szerint*. Hága, 1759, Zachár József (szerk.), Magvető Kiadó, Budapest.

- JÓKAI Mór: *A kőszívű ember fiai*.
- KEDVES Gyula (1990): A 48. honvéd zászlóalj története az 1848–49-es szabadságharcban, alakításától Budavár bevételeig. *Hadtörténelmi Közlemények*, 1990/2. 91–128.
- KEDVES Gyula (1992): *A szabadságharc huszárai*. Budapest.
- KEDVES Gyula (1998): A szerb felkelés 1848 nyarán és a délvidéki hadműveletek a honvédcsoportok kivonásáig. In.: *A szabadságharc katonai története, Pákozdtól Világosig 1848–1849*. Bona Gábor (szerk.), Budapest. 103–130.
- KEDVES Gyula (2002): *Szabolcs a Hazáért, A 48. honvédzászlóalj története*. Heraldika Kiadó, Budapest.
- LÁSZLÓ Károly (1851): *Katonai életemből. Napló 1848. szept. 25-e–1851. szept. 10-e között*. Terebess E-Könyvtár.
- LUKÁCS Lajos (1986): *Az olaszországi magyar légió története és anyakönyvei 1860–1867*. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- LUKÁCS László (1998): *1848–49 jeles napjai a néphagyományban*. Székesfehérvár.
- P. (1867): *A Moóri csata*. Történet-kritikai tanulmány. Pest, Osterlamm Károly.
- PAP JÁNOS FELJEGYZÉSEI: *A magyar emigránsok Törökországban 1849–1861*. Pap János emigráns, M. Kir. Kuriai Ny. iroda-igazgató főljegyzései nyomán kidolgozta: Szalczer Sándor Pécssett, nyomtatott Taizs József Könyvnyomdájában, 1893, Terebess E-könyvtár.
- PETŐFI Sándor (1974): Összes prózai művei és levelezése, Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1974.
- SASHALMI István (2009): „Fiúk! Előre!” – Az 1848/49-es honvédgyalogság 6. „Veszprémi” zászlóaljának emlékére. Veszprém.
- SASHALMI István (2016): „Nyergelj! Fordulj!” – Veszprémi huszár hősök. Veszprém.
- SASHALMI István (2016): A huszártiszt móri párbaja – *BBC HISTORY* 2016.
- SZENTGYÖRGYI Péter szerk. (2008): *A magyar huszár a magyar irodalomban*. Huszár Múzeum Baráti Kör Sárovar.

Periodikák

- Békésmegyei Közlöny*, 1. évf. 013. sz., 1874. április 20.
- Kőrösvidékek*, 4. oldal, Békéscsaba, 1922. december 24.
- Eötvös Károly: Moór és Marsala hőse, I. rész. *Vasárnapi újság*, 38-dik szám, 1875. 594–595.
- Eötvös Károly: Moór és Marsala hőse. II. rész. *Vasárnapi újság*, 39-dik szám, 1875. 610–611.
- Butykay József: Az 1848/9-iki első 12 fontos honvédüteg történetéből. *Vasárnapi újság*. 1883. 547–548.
- A Capuai Hős – Darbay ezredes. *Vasárnapi Újság*, 56. évf., 22. szám, 1909. május 30. 458–459.
- Levéltári anyagok
- HL Abszolútizmuskori iratok 229. csomó. Az olaszországi magyar légió iratai. D. fasc. 12–13. – Kun Béla visszaemlékezése.
- HL. 1848–49. 31/105.] Sebő Alajos alezredes, ideglenes ezredparancsnok jelentése az I. hadtest parancsnokságához, Udvard, 1849. június 2.
- MOL H 75. Honvédelmi Minisztérium. Általános iratok 1849:23909. – Az 1. huszárezred kiténtetteinek származási és szolgálati leírása, Nagy-Valkáz, 1849. június 3.